

Sylabus przedmiotu

Przedmiot:	Gramatyka historyczna języka polskiego
Kierunek:	Filologia polska, I stopień [6 sem], stacjonarny, ogólnoakademicki, rozpoczęty w: 2012
Tytuł lub szczegółowa nazwa przedmiotu:	Gramatyka historyczna języka polskiego
Rok/Semestr:	III/5
Liczba godzin:	30,0
Nauczyciel:	Pelc Halina, prof. dr hab.
Forma zajęć:	konwersatorium
Rodzaj zaliczenia:	zaliczenie na ocenę
Wstępne wymagania:	aktywna obecność na zajęciach
Metody dydaktyczne:	<ul style="list-style-type: none">• ćwiczenia przedmiotowe• klasyczna metoda problemowa• konsultacje• objaśnienie lub wyjaśnienie
Zakres tematów:	<ol style="list-style-type: none">1. Rozwój języka i zmiany językowe. Sytuacja języka polskiego w początkowej fazie jego rozwoju - X/XI w. i później, zwłaszcza przez okres staropolski – do XVI w. Najważniejsze zabytki językowe z okresu glos („Bulla” z 1136 r.) i z okresu tekstów ciągłych („Kazania świętokrzyskie”, poł. XIV w. i inne).2. „Bulla gnieźnieńska” jako źródło informacji o polszczyźnie w najstarszej dobie piśmiennej (XII w.). Metoda filologiczna w badaniu języka pisanego, stosunek strony graficznej tekstu do strony fonetycznej. Grafia prosta (niezłożona) i inne typy grafii staropolskiej. Charakterystyka materiału językowego zawartego w „Bulli”. Podstawowe wiadomości z zakresu onomastyki historycznej: nazwy polskie w tekście łacińskim, ich klasyfikacja genetyczno-znaczeniowa – na przykładach.3. Rodzaje elementów wokalicznych w języku prasłowiańskim, związane z tym zjawiska i procesy fonetyczne w polszczyźnie przedhistorycznej i historycznej. Rozwój jerów (jery słabe i mocne, zanik i wokalizacja jerów, nieregularna wymiana itp.; formy o charakterze regionalnym i dialektalnym – przykłady z „Bulli”). Rekonstrukcje językowe.4. Przeglós na obszarze językowym lechickim i polskim, odstępstwa od przegłosu, wyrównania analogiczne w j. literackim i w gwarach itp. Chronologia przegłosu, pojęcie względnej i bezwzględnej chronologizacji zjawisk językowych. Konsekwencje przegłosu, tu m. in. fonologizacja miękkości.5. Przystawka w nagłosie i śródgłosie wyrazów, rozwój grup ort-, olt- i tort, tolt, tert, telt w języku polskim i innych językach słowiańskich. Wymiana dialektalna tort w tart.6. Charakterystyka rozwoju sonantów, tj. spółgłosek zgłoskotwórczych r r' i l l'.7. Iloczas, opozycja samogłosek krótkich i długich w języku prasłowiańskim i staropolskim. Przykłady oznaczania s. długich w piśmie – podwojenie liter (np. „Kazania gnieźnieńskie”, „Żywot świętego Błażeja”, XV w.). Samogłoski jasne i pochylone w polszczyźnie XVI w. – na przykładzie „Trenu IV” J. Kochanowskiego i innych, późniejszych tekstów.8. Samogłoski nosowe: stan prasłowiański i okres staropolski. Sposób zapisu samogłosek nosowych w różnych zabytkach językowych (w „Bulli”, „Kazaniach Świętokrzyskich”, w psalterzach i „Biblii Szarospatackiej”). Ustalanie pochodzenia nosówek w wybranych wyrazach.9. Prasłowiański system odmiany rzeczowników i deklinacje polskie. Porównanie i objaśnienie występujących w „Kazaniach Świętokrzyskich” form fleksyjnych rzeczowników z formami współczesnymi, wskazanie zmian językowych i ich przyczyn.10. Proste i złożone formy odmiany przymiotników („Żywot świętego Błażeja i inne dostępne teksty). Pozostałości form niezłożonych w dzisiejszej polszczyźnie.11. Przemiany w koniugacji: prasłowiański, staropolski i współczesny system czasownikowy, formy reliktowe w zabytkach.12. Czasy przeszłe niezłożone: aoryst i imperfektum na przykładzie „Kazań Świętokrzyskich”.13. Ewolucja form czasu przeszłego złożonego (tu np. porównanie psalterzy), czas zaprzeszyły (np. „Kazania Gnieźnieńskie”).14. Bezokolicznik. Rozwój form rozkaznika.15. Cechy regionalne i dialektalne w różnych zabytkach językowych (tu też rotysy przysięg sadowych krakowskich i poznańskich, XIV i XV w.). Różne klasy tekstów staropolskich i ujawnianie się w nich lokalnych właściwości językowych.

Forma oceniania:	<ul style="list-style-type: none"> • egzamin ustny • obecność na zajęciach • ocena ciągła (bieżące przygotowanie do zajęć i aktywność) • zaliczenie praktyczne
Warunki zaliczenia:	zaliczenie ustne praktyczne - egzamin ustny
Literatura:	<ol style="list-style-type: none"> 1. S. Rospond, Gramatyka historyczna języka polskiego, Warszawa 1971 i wyd. nast. 2. J. Strutyński, Elementy gramatyki historycznej języka polskiego, Kraków 1982 i wyd. nast. 3. Z. Klemensiewicz, T. Lehr-Splawiński, S. Urbańczyk, Gramatyka historyczna języka polskiego, Warszawa 1971 i wyd. nast. 4. K. Długosz-Kurczabowa, S. Dubisz, Gramatyka historyczna języka polskiego (skrypt dla studentów polonistyki), Uniwersytet Warszawski 1993 i wyd. nast. 5. S. Dubisz, K. Długosz-Kurczabowa, Gramatyka historyczna języka polskiego w testach, ćwiczeniach i tematach egzaminacyjnych, Warszawa 2006. 6. W. Wydra, W. R. Rzepka, Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543, Wrocław 1984. 7. S. Vrtel-Wierczyński, Wybór tekstów staropolskich, Warszawa 1969. 8. W. Taszycki, Najdawniejsze zabytki języka polskiego, Wrocław 1967. 9. W. Decyk-Zięba, S. Dubisz (red.), Teksty staropolskie. Analizy i interpretacje, Warszawa 2003. 10. A. Grybosiowa, A. Kowalska, Materiały do ćwiczeń z gramatyki historycznej języka polskiego, Katowice 1979.
Dodatkowe informacje:	<p>E-mail: halina.pelc@poczta.umcs.lublin.pl</p> <p>Konsultacje: czwartek 8.10-9.40; 13.00-13.30</p>
Modułowe efekty kształcenia:	<p>K_W01 Student ma podstawową wiedzę o miejscu i znaczeniu literaturoznawstwa i językoznawstwa w obrębie nauk humanistycznych i o ich powiązaniu z innymi dziedzinami nauki i dyscyplinami naukowymi z tego obszaru wiedzy</p> <p>K_W08 ma uporządkowaną wiedzę ogólną i szczegółową obejmującą wybrane teorie i metodologie literaturoznawstwa i językoznawstwa, zna podstawową terminologię teoretycznoliteracką, językoznawczą oraz historycznoliteracką i krytycznoliteracką różnych epok</p> <p>K_W09 ma podstawową wiedzę o głównych kierunkach rozwoju i najważniejszych współczesnych naukowych osiągnięciach w zakresie badań literaturoznawczych oraz językoznawczych</p> <p>K_W13 ma wiedzę z zakresu gramatyki historycznej języka polskiego, rozpoznaje i objaśnia ważniejsze procesy rozwojowe polszczyzny w aspekcie gramatycznym, wskazuje i właściwie identyfikuje historyczne uwarunkowania dzisiejszych form gramatycznych w języku polskim</p>